

MORVA PÉTER
EGY ÉLETMŰ MARGÓJÁRA – DIMÉNY JUDIT
(1938-2019)

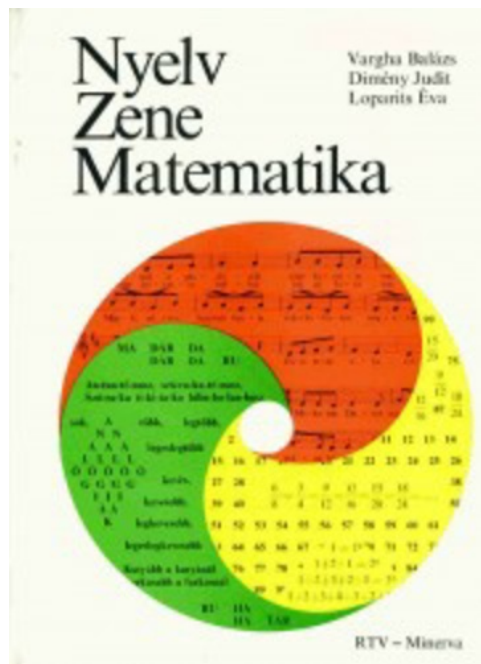
Dimény Judit 1959-től a Zeneművészeti Főiskola Tanárképző karának középiskolai énektanár és karvezetés szakán *Szabolcsi Bence, Szőnyi Erzsébet, Vásárhelyi Zoltán* és *Bárdos Lajos* növendéke volt. Pedagógusi pályafutását Egerben kezdte a Gárdonyi Géza Gimnáziumban, majd alapfokon tanított Budapesten, az Alsó erdősor utcai általános iskolában. Első rádiós feladataként az új nevelési felfogások 70-es évekbeli előretörésével egy időben a *Nyelv Zene Matematika* komplex ismeretterület integráló adásaiban működött közre, majd 1971-

ben a sikerein felbuzdulva meghívták az Iskolarádió szerkesztőjének, ahol 1994-es nyugdíjazásáig a zenei oktató és ismeretterjesztő műsorokon dolgozott, de egészen 2007-ig részt vett a műsorkészítésben.

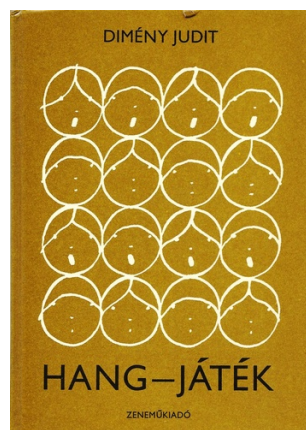
Műsorai alapján a szaksajtó és a kollégák közül is sokan a legnagyobb innovátornak tartották. A *zenei szerkesztő*ként felügyelt műsorainak feladata kiterjedt a más által készített adások (szöveges zenei ismeretterjesztések, rádiójátékok, mesejátékok) betétzenéinek és az ún. konzervműsoroknak összeszerkesztésére, a népzenei és zenepedagógiai ismeretterjesztő adások készítésére és az *Iskolarádió* komplex műsoraiban szereplő zenei tartalmak megszerkesztésére. *Saját műsorai* esetén külön kategóriát képeztek az interaktív adások (stúdióbeszélgetések, stúdiófoglalkozások, tantárgyi integratív műsorok, a komplex, azaz blokkban sugárzott, egymásra épülő, de több korosztályhoz forduló adások – hozzájuk kapcsolódva a stúdiófoglalkozások vendégeinek koncertjei is), a hangszerismertető, vita-szerű művelődéspolitikai műsorok, a diákokról, különböző csoportokról, tanárokról, művészekről, és újdonságként a „civilokról” – mint például hangszerészekről, vagy egyszerű „kibic” zenebarátokról – készült portréműsorok.

Műsoraiban *Dimény Judit* a közösségi szintű pedagógiai folyamatirányítást valósította meg. Felértékelődött nála a tudástartalmak addigi parcellázottságát felváltó integrált tudásterületek kialakítása, a komplexitásra törekvés. Ezen szellemiséggel készült a már említett *Nyelv Zene Matematika* c. közös műsora *Vargha*

Budapest, 1977 Minerva

*Balázssal és Loparits Évával. Már ebben a sorozatban rögtön megtalálhatóak azok az elemek, amelyek rádiós életművének majd minden saját készítésű műsorára jellemzőek voltak: az interdiszciplinaritás, a gazdag interaktivitás, a gyermekekkel kommunikálni tudó szakértők szerepeltetése és a kreativitás. Gyermekekkel foglalkozása során a rogersi „facilitátori” tanuláskönyvíző szerepet vallotta magáénak, azaz az „áttetsző” pavidrop nevelőét: „egyformán érdekelt minden egyes gyerek, aki leült velem szemben és egy időre nekem ajándékozta magát: figyelt a szavaimra és a zenére, s közben beavatott saját gondolataiba. Akivel éppen együtt dolgoztam, mindig a legfontosabbá vált, neki szenteltem minden erőmet, minden gondolatomat.”¹ A Prix Japon díjat 1975-ben elnyert *Hang-Játék* sorozat Ugrálós-*

Budapest, 1981 Zeneműkiadó (Réber László illusztrációival)

¹ Dimény Judit. *Napút*, IX. 10. sz. (2007). 132.

kanyargós című epizódja is laza forgatókönyvvel rendelkezett, ezzel lehetővé téve az adaptivitást, improvizációkat. Ezzel *Dimény Judit* a demokratikus és laissez-faire közötti keskeny, de határozott választóvonalon lépegetett ide-oda attól függően, mi volt a nevelési helyzetnek legmegfelelőbb az elvárt nevelési hatás elérése érdekében. Sőt, műsorainak jelentős részében magát háttérbe tolva más közreműködőknek, „alkalmi nevelőknek” adta át a mikrofont, ő saját magára csak a már említett környezet kialakításának és biztosításának feladatát osztotta. Didaktikájában megtalálható a konstrukciós folyamatokat optimalizáló tanulási környezet. Műsoraiban a gyerekek folyamatosan reflektáltak a történésekre, a nevelő pedig ezek mentén rugalmasan változtatott az oktatási tartalom. Problémaközpontú játékos feladatok jellemezték, meglévő tanulói autonómia, és az új ismeretek élet-közeli élményekkel történő megerősítése, illetve bekapcsolása a tudásrendszerbe. A kezdő szintű tudásrészeket „szakértői” rendszerekbe szervezte.

Judit és a gyerekek a mikrofon körül

Dimény

Az interakciók ilyen oldott formájára és nagy mennyiségére, valamint az ismeretterületek rendszerszintű integrálására *Dimény Judit*ig a Rádió nevelői célú műsoraiban nem volt példa. A tanúsított facilitatori nevelői habitus által biztosított tanulási környezet a növendék cselekedtetése révén aktív volt. A centrumba az individuum került és a mikrofonlázhoz hasonló megilletődés, vagy görcs nem

volt tapasztalható. Nem akart a szereplők által a rádióhallgatónak üzeneteket, magyarázatokat küldeni. Inkább körbeülték a padlószőnyegen a mikrofont, és teljesen egymás felé fordulva kommunikáltak. A mikrofon így vesztette el mitikus közvetítő jellegét, és így szűnt meg az iránta táplált félelem is. Ehhez az is hozzájárult, hogy a 70-es években kezdődő decentralizációs törekvések révén – amely csúcspontja *Hárs István* elnökségére esett, és amely végül magába záródó folyamatként később sajnos a műsorosztályok elkülönülését és bezárkózását, majd a hallgatótól történő elfordulást is eredményezték – a már pályafutásának elejétől jelenlévő műsorkészítő elképzelései termékeny talajra leltek a Bródy Sándor utcában.

Dimény Judit a műsorok ismeretelemeit úgy szervezte, hogy azok mindig az egyszerű felől a komplex felé haladjanak, az elvonttól a konkrét irányába. Ezek az elemek a köznapi valóság jelenségei voltak, amelyeket nem empíriaként használt, hanem úgy tekintett rájuk, mint a növendék által már korábban ismert és tapasztalt jelenségekre. A fogalmak absztraktivitására példa, ahogy a *Nyelv Zene Matematika* adásában például a „sorozatok” jelentését vagy nyelvi fogalmakká absztrahálta, vagy matematikai és zenei értelmezésekké. A tanulás folyamata így deduktív levezetésűvé vált, a megismerés kiindulópontjába az empíria helyett az „én” került. Ezzel gyakorlatilag *Dimény* a konstruktivizmus területére lépett, de nem lépte át a radikális, a környezet és a megismerőrendszer közötti egyezést tagadó konstruktivizmus határát, megmaradt a társadalmi konvenciók alapján értelmező, az egyént a kultúra alapján beazonosító, a szociális interakciókra épülő *szociális konstrukcionimus* területén. A konstruktivizmus mai értelmezése szerint nem nevezhetjük őt konstruktivistának, viszont pedagógiájában szép számmal találunk arra utaló jeleket, hogy tisztában volt a magolás *Nahalka István* által is kifejtett értelmetlenségével, és a feldolgozott, értelmezett új ismereteknek a régebbi belső rendszerhez (struktúrához) történő valamilyen módú hozzákapcsolásának szükségességével. Ezen kívül az így módosított struktúra lehorgonyzására is szükség volt, amit a *Hang-Játék* esetében a játékos cselekvés biztosított.

A hasonló célú zenei ismeretterjesztéssel foglalkozó rádiósok közül *Dimény Judit* volt leginkább képes volt a gyermeket a maga nyers valóságában megmutatni, és műsorkészítésében interdiszciplinaritásával az „élni megtanítani” célhoz rendelt didaktikát kidolgozni. Az adások teljesen mentesek maradtak a politikai tartalomtól, a gyermekben a harmónia (újra)kiépítését szabta feladatul. A műsorok indirekt módon követték a fiatal önkibontó tevékenységeit, mint műsorkészítő pedig a gyerekekkel-foglalkozás által kumulált energiát használta fel. A gyermeki alkotótevékenység *Friedrich Fröbel* -féle meghatározása szerinti három fő területének mindegyikét (a beszédet, játékot és képzeletet) integrálta adásaiban, bensőségebb kapcsolatot alakítva így ki stúdióvendégeivel. Ezen kívül a műsoriban felbukkanó kreativitásnak, szabályalkotási és alkalmazási készségeknek és asszociatív gondolkodásnak fejlesztésében újat mutatva egy sor hasonló innováció létrehozásához is utat tört. Olyan kezdeményezések felé, mint például *Kárpáti Andrea*, *Lázárné Nagy Mária* és *Pazár Éva* integrált esztétikai nevelési modelljének létrehozása,² vagy *Apagyí Mária*

² Kárpáti Andrea, Lázárné Nagy Mária, Pazár Éva (1984): Az integrált esztétikai nevelés egy modellje. *Borsodi művelődés*. 9. 3. sz. 30-35. (Kárpáti Andrea emellett külön is foglalkozott a vizuális, auditív és nyelvi *Kép – nyelv – zene* ismeretanyagok egymásba integrálásával.)

és *Lantos Ferenc* pécsi kísérlete a vizuális és zenei alapokon nyugvó természetismeret személyiségfejlesztő felhasználására.³

A nevelés célja műsoraiban a társadalmi lét reprodukciójára képes szubjektum, azaz a tudatos társadalmi tevékenység alanya volt. A személyiség-központúságot társadalmi szemponttal egészítették ki azok a műsorok, amely valamilyen formában a közösséget jelenítették meg, vagy közösségi környezetben lettek felvéve. Tárgya utóbbiaknak a megjelenítendő zenei ismeretanyagon kívül az egyén és a társadalom viszonya, eszköze pedig az alapvető társadalmi tevékenységek pedagógiaileg szervezett formái voltak. Az önálló művelődésre ösztönzéssel az értéknövelő aktivitáson keresztül belső világ kimunkálását akarta elérni, mivel ontológiailag a szocializáció, a nevelés és a művelődés (önművelés) egymásnak előfeltételei. Mert végig célként az lebegett szeme előtt, hogy a kifejlett és autonóm egyént a társadalmához egy sajátos viszony fűzi, amely kritikai, alkotói és gyakorlati attribútumokkal rendelkezik.

Dr. Morva Péter

orgonista, zongorista, oktató
(Hochschule für Musik und Theater München)

³ Apagyí Mária, Lantos Ferenc (2011): Integratív, komplex művészeti nevelés. *Parlando* 53. 2. 13-18.